Grupo di Betico

Betico's muzikale gelukwensen voor Aruba

door Anouska Kock

Van de verschillende muzikale nalatenschappen van Betico Croes is muziekformatie Grupo di Betico misschien wel de bekendste. De groep had vroeger een andere naam, andere gezichten en tevens een andere sound, maar de doelstelling van oprichter Betico – mensen enthousiasmeren voor de typisch Arubaanse dandé – is altijd hetzelfde gebleven.

"Betico was altijd met muziek bezig", vertelt neef en gitarist Leoncio Croes. "Hij was dirigent van het kerkkoor, lid van Estrella Musical, en leidde ook een muziekgroep voor kinderen op de St Jozelfschool waar hij toen zelf les gaf; het heet nu Colegio San Jose."

"Ik weet nog dat Betico na zijn studie in het buitenland op Aruba terugkwam, en er zijn eigen traditie van maakte om tijdens de Kerst- en Nieuwjaarsdagen met zijn auto vol muziekinstrumenten langs te gaan bij de huizen van familieleden. De instrumenten deelde hij uit. 'Hé, jij daar, kom gitaar spelen. Jij hier, bespeel de wiri.'"

Samen muziekmaken was niet vreemd in de familie Croes. Het werd altijd al gedaan; al sinds het einde van de 19e eeuw, toen de familie samen kwam op het erf van de vermaarde musicus Mo Tito Croes, grootoom van Betico. In de 20e eeuw verschoof het centrum van vertier zich naar de veranda van Don Pancho en Mimita, ofwel Francisco 'Panchico' Croes en Maria Luisa Croes Lopez, de ouders van Betico. "De sfeer was altijd goed, zelfs als werd geruzied. Dat bekvechten maken hoorde er gewoon bij. Het was een echt familiegebeuren", aldus Leoncio Croes.

Traditiegetrouw speelden de familieleden eerst Aginaldo (een vanuit Venezuela overgekomen muziekfeest waarbij tussen Kerst en Nieuwjaar de geboorte van Christus wordt gevierd), en daarna Dandé (Arubaans, durende van Nieuwjaar tot Driekoningen).

Toen de dandé-traditie in de jaren '60/'70 in verval dreigde te raken, werd Betico onderdeel van een beweging die een hernieuwde belangstelling voor deze traditie nastreefde. Betico's bijdrage was onder meer de oprichting van Betico y Su Grupo, zijn eigen dandé-groep. Verder stiumuleerde hij zakenman Harry Croes (de huidige directeur van radiozender TopFM) om jaarlijks een festival te organiseren waar verschillende dandé-groepen elkaar de loef proberen af te steken. Het festival sloeg zo aan, dat het anno 2007 nog steeds een belangrijk en populair eindejaarsevenement is. Op twee plaatsen in Nederland wordt het ook gehouden, sinds 1986 in Rotterdam en sinds 1989 in Tilburg.

OORSPRONG

De dandé-beweging waarvan Betico onderdeel was in de jaren '60/'70, motiveerde ook de wetenschap. Er startten verscheidene onderzoeken naar de vorm en oorsprong van de dandé, die vervolgens allerlei discussies deden oplaaien. Zoals de discussie over de etymologische herkomst van de term 'dandé'.

Sommige onderzoekers beweren namelijk dat het woord is afgeleid van het Engelse 'dandy' (opgedoft persoon). Anderen zien meer bewijs voor een herkomst uit het Franse 'dandin' (een onhandig persoon, iemand die slingert). En voorts zijn er mensen die denken dat dandé eigenlijk een Afrikaans woord is dat refereert aan een 'open plek in het bos waar feest gevierd wordt'. De meeste onderzoekers kunnen zich echter vinden in de stelling dat het woord dandé afkomstig is van het Papiamentse 'dandara', dat op zijn beurt weer te herleiden valt naar 'paranda' (Papiaments), een verbastering van het Spaanse 'parrandearse', waarvan de betekenis luidt: 'van de ene plaats naar de andere gaan'. Wat ook de etymologische herkomst van de naam 'dande' mag zijn, wetenschappers zijn het er bijna allemaal over eens dat de dandé-traditie een Arubaanse uitvinding is. Ofwel: de dandé is uniek. Betico wilde deze unieke Arubaanse uitvinding hooghouden. Aldus ging hij iedere jaarwisseling met zijn Grupo 'op paranda'. Gewapend met violen, gitaren, cuarta's, wiri's, marimba's, raspa's, furucu's en een accordeon bezochten de broers, zussen, neven en nichten de huizen van andere familieleden en vrienden. Al zingend werden de wensen voor een gelukkig nieuwjaar overgebracht. Als dank voor deze gift van 'bon spiritu' werden de groepsleden getrakteerd op hapjes, drankjes en geld.

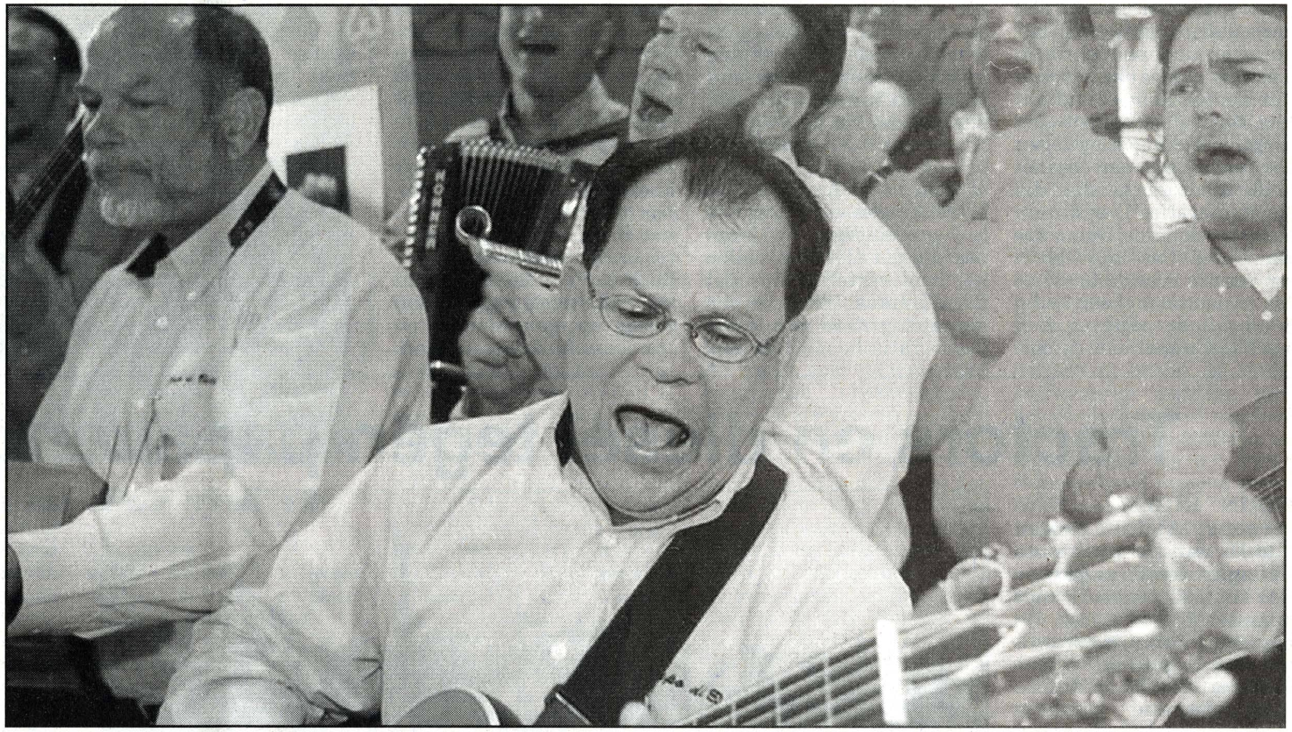

Leoncio Croes (hier op de voorgrond), is zoon van Betico's broer, en doet al sinds 1970 mee als gitarist.

Vervolg op pagina 11

Grupo di Betico

Vervolg van pagina 10

TEGENWOORDIG

Hoewel de dandé tegenwoordig (weer) een belangrijk onderdeel is van het Arubaanse Nieuwjaar, voltrekt de traditie zich nu anders dan vroeger. Vroeger was de samenleving rond Oud op Nieuw helemaal in de ban van families die zich met veel rumoerigheid van de ene locatie naar de andere locatie verplaatsten. Dandé-groepen namen namelijk hun hele gezin mee op sleeptouw. Menigten van vele tientallen familieleden begaven zich over het eiland in lange stoeten van auto's, fietsen of ezels. Het feest begon direct na het kanonschot van middernacht op Nieuwjaarsdag, en men feestte nonstop zes etmalen lang (tot Driekoningen) – zonder naar huis te gaan om te rusten.

"Als je moe was, dan ging je tijdens een bezoek gewoon even slapen in een stoel, op de grond, waar of je dan ook prettig zat of lag. Als we op paranda waren, dan gingen we aan één stuk door, van locatie naar locatie, zonder naar huis te gaan. We klopten op de deur, sloegen een paar glazen achterover, aten wat, speelden muziek, en gingen weer verder. Het was een hele andere tijd", aldus Leoncio.

"Betico was politiek actief en kende veel mensen. Daardoor kwamen we overal. Hij nam ons bijvoorbeeld gewoon mee naar restaurants; ik herinner me Hong Kong restaurant, en het Balie restaurant dat op het water dreef bij de haven in de stad. We gingen gewoon naar binnen, sloegen wat glazen achterover, speelden voor de restaurantbezoekers, en gingen daarna weer door. Soms klopten we ergens gewoon om vier uur 's ochtends aan. Mensen die dan slaperig, hun ogen uitwrijvend, en soms een beetje humeurig de deur openden, reageerden altijd blij verrast: 'Hé, het is Betico!"

"Maar er waren ook mensen die bang voor ons waren, hoor, en dat was te begrijpen... Je moet je voorstellen dat je ineens zestig tot zeventig gasten in je huis krijgt, die allemaal willen drinken en eten. Er blijft niets over van je voorraad!"

Volgens oud gebruik echter, werden (en worden) de meeste dandé-groepen op Aruba hartelijk welkom geheten. Het geloof is namelijk, dat men des te meer geluk kan verwachten hoe meer dandé-groepen er passeren. Overigens bestaat het omgekeerde ook: een groep kan geweigerd worden als de bewoners van een huis vrezen dat de groep juist tegenspoed zou brengen....

40 JAAR

In 2008 bestaat de muzikale erfenis van Betico 40 jaar. Hoewel er van de oorspronkelijke formatie uit 1968 momenteel alleen Rudy, Aiky en Maiky nog over zijn, is de groep zich blijven ontwikkelen en heeft zij bijna geen enkel dandé-jaar overgeslagen; alleen tijdens de jaarwisselingen na van het ongeluk en overlijden van Betico (1985 en 1986) is er geen dandé gespeeld. Na Betico's overlijden kreeg zijn nalatenschap een nieuwe naam, Grupo di Betico, en nieuw leiderschap: componist Gos Oduber en musical director Hildward Croes. De groep had niet in betere handen kunnen vallen: dankzij de inspiratie en het inzicht van Gos en Hildward heeft de groep na de dood van haar geestelijke vader zich staande weten te houden, en bovendien belangrijke hoogtepunten bereikt, zoals winnende titels in het dandé-festival en de productie van vijf succesvolle cd's. Het meest bekende muzieknummer, Paranda Arubiana, kan inmiddels een klassieker genoemd worden – het wordt nog ieder jaar gespeeld door de radiostations.

Grupo di Betico bestaat thans uit Tommy Croes (cuarta en zang), Rudy Croes (percussie en zang), en Aiky Croes (percussie en zang), Leoncio Croes (gitaar en zang), Hildward Croes (accordeon en zang), Maikito Croes (percussie en zang), Maiky Croes (percussie en zang), Rudney Lopez (percussie en zang), Gos (basgitaar en zang), Dennis (percussie, accordeon en zang), Rigo Oduber (gitaar en zang), Ruben Werleman (cuarta en zang), en Dino Luidens (raspa en zang). Een familieband is het tegenwoordig eigenlijk niet meer, want onder de leden zijn nu ook personen die buiten de Croes-Lopez stamboom vallen, zoals Dino Luidens en Dennis Werleman.

"Je moet goed muziek kunnen spelen", antwoord Leoncio Croes op de vraag van deze krant wat de toelatingseisen voor deelname zijn.

"Veel getalenteerde mensen bieden zich aan, en we zouden hun best allemaal willen aannemen, maar de groep moet niet te groot worden. Dan wordt het moeilijk, bijvoorbeeld als we Aruba willen vertegenwoordigen in het buitenland. Hoe groter de groep, hoe duurder de reis. We zijn nu al met veertien man."

Enige tijd terug lanceerde de groep een cd die werd opgedragen aan Betico. Het was de cd "Libertad!", die werd uitgebracht tijdens de viering van 30 jaar Himno y Bandera (Volkslied en Vlag) en 20 jaar Status Aparte.

Naast nationale optredens, draagt Grupo di Betico de Arubaanse dandé-traditie tegenwoordig ook over de grens. In de afgelopen jaren zijn er optredens geweest in Nederland, Brussel, Belgie, Duitsland, Brazilië, Cuba, de Republicaanse Republiek, Curacao en Bonaire.